

ناتو و مداخله سیاستی در دوره پاندمی کرونا

غلامرضا حداد، محمدرضا دادگستر، محمدحسین شاوردی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۰

چکیده:

روابط نظامیان/غیرنظامیان همواره کانون توجه مطالعات علم سیاست بوده و در این میان مداخله نظامیان در مدیریت بحران‌های ناشی از بلایای طبیعی به عنوان حوزه‌ای متفاوت از مداخلات متعارف اما نامطلوب در امور غیرنظامی قلمداد شده است. بحران پاندمی کرونا اگرچه از نظر گستردگی جهانی و ماهیت بیماری ویروسی با سایر بلایای طبیعی متعارف متفاوت بوده است اما به عنوان پدیده‌ای که روند معمول زندگی را به نحوی فراتر از ظرفیت‌های متعارف سازمان سیاسی در تمثیت امر عمومی متأثر نموده است ذیل بلایای طبیعی قابل دسته‌بندی است و در عمل نیز نیروهای نظامی در اغلب کشورهای جهان در کنار سازمان سیاسی در مدیریت این بحران جهانی مشارکت نموده‌اند. ناتو نیز به عنوان مهم‌ترین پیمان امنیتی بازمانده از فضای پس از جنگ جهانی دوم، در بحران پاندمی کووید-۱۹ نقش آفرینی مهمی داشت. چگونگی مداخله ناتو در بحران کرونا پرسشی محوری است که در این متن به آن پاسخ داده خواهد شد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد ناتو نه به‌عنوان یک بازیگر اصلی که در قالب بازیگری تسهیل‌گر تلاش کرده تا پاندمی کووید-۱۹ از مرحله یک بیماری مسری به مرحله بحران امنیتی وارد نشود. این موضوع خط قرمز ناتو در مسائل رخ داده در کشورهای عضو بوده که عملکرد نیروهای نظامی و وزارت دفاع کشورهای مذکور را تحت‌الشعاع قرار داده است. مشخصاً این سازمان نظامی امنیتی در طول دوره بهار ۲۰۲۰ الی بهار ۲۰۲۲ تلاش خود را روی کنترل بیماری و اجرای کارآمد سیاست قرنطینه و فاصله‌گذاری اجتماعی از طریق استفاده از عملیات اجرایی، برپایی کمپ و بکارگیری لجستیک، پخش تجهیزات و سازمان‌دهی نیروها برای برقراری وضعیت حکومت نظامی معطوف کرده است.

واژگان اصلی: ناتو، مداخله سیاستی، پاندمی کووید-۱۹، نیروهای مسلح، تصمیم‌گیری بحران.

۱. دانشجوی گروه اقتصاد سیاسی و سیاستگذاری دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
۲. استادیار گروه اقتصاد سیاسی و سیاستگذاری دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
۳. استادیار گروه اقتصاد سیاسی و سیاستگذاری دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

مقدمه

یکی از مهمترین کارویژه‌های اختصاصی دولت، انحصار استفاده از زور مشروع است که عمده‌تاً در نهاد ارتش و نیروهای مسلح متجلی می‌گردد. برای تمامی دولت‌ها، داشتن ارتش ملی و کمابیش سایر انواع نیروهای مسلح موضوع شناسایی همگانی و رسمی در عرصه بین‌المللی قرار گرفته است. همچنین یکی از مهمترین شاخص‌های ارزیابی قدرت ملی دولت‌ها، توانمندی نیروهای مسلح آنها و میزان سهم بودجه‌های نظامی از بودجه کل دولتی است. جدای از نقش بازدارندگی که نیروهای مسلح به واسطه توانمندی‌های تهاجمی و تدافعی خود در حفظ امنیت ایفا می‌کنند، عملاً تنها در زمان بروز درگیری‌های نظامی میان و درون دولت‌ها است که نیروهای مسلح، نقشی عملیاتی و عینی می‌یابند و در زمان صلح، حوزه کاربردی آنها به سطح پشتیبانی از وضع موجود تقلیل می‌یابد. نیروهای مسلح به واسطه نقشی که در اعمال صلاحیت سرزمینی دولت‌ها دارند دارای شبکه‌ای فراگیر در سطح قلمروهای ملی هستند که به ندرت در سایر بخش‌های دولتی نظیر داشته است. همچنین ابتدای بر زیرساخت‌های مستقل از سایر بخش‌های عمومی و البته فراغت مسئولیتی در زمان صلح، باعث شده است که از ظرفیت و توانمندی‌های آنها در سایر بخش‌ها از جمله در زمان بروز بحران‌ها و بلایای طبیعی همچون سیل، زلزله و نظیر آنها استفاده شود.

بحران ناشی از همه‌گیری جهانی بیماری کرونا، از جمله مواردی است که می‌تواند موضوع به-کارگیری ظرفیت‌های نیروهای مسلح باشد و در عمل نیز در اغلب کشورهای درگیر با این بحران از این ظرفیت استفاده شده است. شاید در موضوعاتی چون بلایای طبیعی به دلیل تکرر وقوع، تجربه‌هایی مشخص باعث ایجاد رویه‌هایی در ورود نیروهای مسلح به این بحران‌ها شده باشد؛ اما در بحران ناشی از همه‌گیری یک بیماری به دلیل نادر بودن، تجربه اندکی وجود داشته و مطالعه وضع موجود می‌تواند ارائه‌گر راهکارها و تجربیاتی برای آینده باشد.

پس از آغاز پاندمی کرونا در سال ۲۰۲۰، کشورهای مختلف استراتژی‌های گوناگونی را برای واکنش مؤثر و به موقع در برابر روند فزاینده ابتلا و مرگ‌ومیر بر اثر شیوع ویروس کووید ۱۹ برگزیدند. ویژگی‌های بحران پاندمی نظیر سرعت بالای گسترش، ناشناخته‌بودن شاخصه‌ها و عدم آمادگی بخش سلامت دولت‌ها در مقابله با آن باعث شد تا دولت‌ها به سمت بهره‌گیری هر چه بیشتر از ظرفیت سایر بازیگران فعال در عرصه سیاست‌گذاری بروند. یکی از مهم‌ترین این

بازیگران، ارتش‌ها و سایر نهادها ملی و بین‌المللی امنیتی و نظامی بودند. دولت‌ها به دلیل نیاز فوری به نیروی انسانی و منابع به‌منظور مدیریت پاندمی، نیروهای نظامی را به همکاری مشترک فراخواندند تا در اثر چارچوب‌بندی مسئله پاندمی به مثابه جنگ، انضباط بهتری بر فضای مقابله با کرونا حاکم شود. این همکاری به نفع نیروهای مسلح بود و آن‌ها را قادر ساخت تا آمادگی عملیاتی خود را بهبود بخشند، سرمایه اجتماعی خود را تقویت کنند و با تخصص خود از جوامع‌شان حمایت کنند. در مواردی مانند چین، فرانسه و کره جنوبی، نیروهای مسلح با راه‌اندازی بیمارستان‌های صحرایی و اعزام پزشکان و پرستاران نظامی، از فشار بر روی بخش سلامت کاستند. در مورد ایالات متحده، ارتش این کشور در توسعه و آزمایش واکسن کرونا و همچنین تولید اقلام بهداشتی مانند ماسک و مواد ضدعفونی مشارکت کرد. حمایت بخش نظامی در کشورهایی که از ظرفیت ارتش در مقابله با پاندمی استفاده کردند همچنین شامل حمل و نقل تجهیزات پزشکی و بیماران، استقرار برنامه‌ریزان لجستیک پزشکی ارتش، حمل و نقل کارکنان مراقبت‌های بهداشتی و ضدعفونی بیمارستان‌ها و سایر فضاهای عمومی بود (کالکمن، ۲۰۲۰). طبق گزارش وزارت دفاع بریتانیا، واکنش نیروهای مسلح این کشور به پاندمی کرونا با درگیرساختن بیش از ۵ هزار نفر از پرسنل، بزرگ‌ترین عملیات زمان صلح این نیروها بوده است. نیروهای نظامی بریتانیا در ده محور در مدیریت مقابله با پاندمی ورود کردند: حمل و نقل بیماران، افزایش ظرفیت پزشکان، مقابله با اخبار جعلی، پشتیبانی از خدمات آمبولانس‌ها، تحویل تجهیزات، آموزش، تامین بیمارستان، تامین آزمایشگاه، انجام تست‌های تشخیصی و واکسیناسیون. (فورسز، ۲۰۲۱)

در ایران نیز نیروهای مسلح در فرآیند سیاست‌گذاری مقابله با پاندمی کرونا ادغام شدند. از ابتدای شیوع ویروس کرونا، ارتش جمهوری اسلامی ایران ۱۲ بیمارستان تخصصی و فوق تخصصی با هزینه‌ای بالغ بر ۴۰۰ میلیارد تومان افتتاح کرد. همچنین ظرفیت ۲۸ بیمارستان نیروی زمینی ارتش به‌طور کامل در اختیار بیماران کرونایی قرار گرفت. قرارگاه پدافند زیستی امام رضا (ع) ارتش به‌عنوان رکن تخصصی مقابله با پاندمی در درون ارتش نیز با تصویب بیش از ۳۵۰ مصوبه تلاش کرد سیستم نظارت بهداشتی قوی‌ای بر پادگان‌ها حاکم کند و جلوی شیوع ویروس را بگیرد. ارتش به حوزه تأمین پرسنل نیز ورود کرد. به کارگیری نیروهای وظیفه در مراکز ارائه خدمات

کرنا اعم از بیمارستان‌ها و درمانگاه‌های مرجع کرنا و به کارگیری نیروهای بهداشت و درمان درحال آموزش رزم مقدماتی رشته‌های پزشکی عمومی کارشناس بیهوشی پرستار و کارشناس بهداشت در بیمارستان‌ها، دو اقدام محوری ارتش در این زمینه بود. (موذنی، ۱۳۹۹، حیدری، ۱۴۰۰، سیاری، ۱۴۰۰)

همکاری نیروهای مسلح در مقابله با پاندمی کرنا محدود به داخل کشورهای خودشان نبود. اگرچه بیشتر دولت‌ها ترجیح دادند که منابع بخش نظامی تنها برای پاسخگویی به نیازهای کشور خودشان صرف شود، اما برخی ارتش‌ها همچون چین و روسیه به کشورهای همسایه تجهیزات بهداشتی و پزشکی ارسال کردند (جیوفریدا و روث، ۲۰۲۰ و لی، ۲۰۲۰). فارغ از کمک‌های خارجی این‌چینی، پاندمی کرنا منجر به هم‌افزایی و همکاری بین نیروهای مسلح کشورها برای مقابله با پیامدهای شیوع ویروس کووید-۱۹ شد که بارزترین مصداق آن سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ایا ناتو) بود (اناچه و آندری، ۲۰۲۰). این پژوهش به دنبال ارزیابی عملکرد ناتو در هماهنگ‌سازی اقدامات مشترک نیروهای نظامی کشورهای عضو در مواجهه با بحران پاندمی کرنا و جانمایی این کارویژه در اهداف و تعهدات کلان نظامی و امنیتی این اتحادیه است. داده‌های این پژوهش از جنس اسنادی و متشکل از اسناد دست‌اولی هستند که مبتنی بر مطالعه گزارش‌های رسمی موسسات مرتبط، گردآوری شده و ذیل نظریه‌هایی در موضوع روابط نظامیان/غیرنظامیان ۲ و در قالب تحلیل توصیفی مورد پردازش قرار گرفته‌اند.

۲. چارچوب نظری و پیشینه پژوهش

روابط نظامیان/غیرنظامیان ادبیات گسترده و قابل توجهی را ذیل جامعه‌شناسی سیاسی به خود اختصاص داده است. بخش قابل توجهی از این ادبیات بر مداخله نظامیان در سیاست، چرایی و گونه‌شناسی آن متمرکز بوده است. از جمله جنوویتز معتقد است که دخالت نظامیان هم نشانه بی‌ثباتی سیاسی است و هم یکی از علل بی‌ثباتی سیاسی و هر چه مداخله نظامیان در امور غیرنظامی بیشتر باشد بی‌ثباتی سیاسی بیشتر خواهد بود (جنوویتز، ۱۹۷۷؛ به نقل از لطفیان،

1 The North Atlantic Treaty Organization (NATO)

2 Civil-military relations

3 Janowitz

۱۳۸۸:۲۲۸). در حالی که امثال هانتینگتون معتقدند که با «حرفه‌ای شدن» ارتش‌ها احتمال مداخله «نابه‌جای» در سیاست کاهش می‌یابد و به عبارت دیگر در جوامع توسعه‌یافته با نهادهای قدرتمند در مشارکت مستقیم مردمی، ارتش‌های حرفه‌ای مجالی برای مداخله در امور غیرحرفه‌ای نمی‌یابند اما جنوویتز همچنان بر این باور اصرار دارد که رابطه‌ای مستقیم میان حرفه‌ای بودن نظامیان و کاهش مداخله آنها در سیاست وجود ندارد (Janowitz, 1960, Huntington, 1957). لاونتال معتقد است اگر نهادینه شدن نظامی از توسعه احزاب و نهادهای غیرنظامی پیشی بگیرد احتمال مداخله نظامیان در سیاست بیشتر خواهد بود (Lowenthal, 1974; 1986). در مجموع اجماعی نسبی در خصوص رابطه مستقیم میان پایین بودن سطح نوسازی، بسیج اجتماعی، هزینه‌های دولت نسبت به درآمد ملی و البته بالا بودن درصد نیروی انسانی شاغل در نیروهای نظامی با بالا بودن احتمال مداخله نظامیان در سیاست وجود دارد (لطیفیان؛ ۱۳۸۸: ۲۳۰). اغلب نویسندگان در این حوزه همچنان متمرکز بر مسیری هستند که هانتینگتون در کتاب «سرباز و دولت» (۱۹۵۷) و جنوویتز در کتاب «سرباز حرفه‌ای» (۱۹۶۰) گشوده‌اند و در این راستا بر مسائلی مانند سازمان بوروکراتیک نظامی، افکار عمومی در خصوص نظامیان، تخصص‌گرایی نظامی، کنترل سیاسیون بر نظامیان، تبعیت نظامیان از مشروعیت غیرنظامی و مواردی از این دست متمرکز بوده‌اند (Malesic, 2015: 982). این در حالی است که روابط نظامیان/غیرنظامیان نه فقط دال بر روابط نظامیان با سازمان سیاسی بلکه دال بر روابط نظامیان با جامعه مدنی نیز هست (Pinch, 2003).

ادبیات متعارف در روابط نظامیان/غیرنظامیان توجه اندکی به موضوع مداخله نظامیان در مواجهه با بلایای طبیعی نشان داده است. اما اندک نظریه‌هایی تلاش کرده‌اند از منظرهای مختلف، استدلال‌هایی در رد یا تأیید آن و نیز تبیین چرایی چنین مداخله‌ای ارائه نمایند. ادبیات اخیر در مدیریت بلایای طبیعی بر مداخله نظامیان حول مضامینی نظیر مسائل حقوقی، همکاری‌های نظامیان/غیرنظامیان، اثربخشی کمک‌های نظامی در مواجهه با بلایای طبیعی، مسئله رهبری در مدیریت بحران، هماهنگی، تفاوت در فرهنگ‌های سازمانی نظامی و غیرنظامی و نهایتاً برداشت عمومی از کمک‌های نظامی شکل گرفته است (Malesic, 2015: 985).

این ادبیات دو نوع از کمک‌های نظامی در بلایای طبیعی را مد نظر دارد؛ نخست کمک نیروهای نظامی در مدیریت بلایای طبیعی در سایر کشورها - که به نوعی می‌تواند مصداق عملکرد ناتو نیز باشد - و دیگری کمک نیروهای نظامی در مدیریت بلایای طبیعی که جامعه داخلی را متاثر کرده

است. برخی از نظریه‌ها چنین کمک‌هایی را حول منافع تبيين می‌کنند که برای کمک‌کنندگان به دنبال دارد. به عنوان مثال آرمیتاژ و نای (Armitage and Nye ۲۰۰۸) معتقدند که کمک‌های نوع نخست به هدف افزایش قدرت نرم و در راستای دیپلماسی عمومی قابل تبيين است. برخی نیز مانند هال و تريتین (Arcala Hall, 2008; Tritten, 2013) کمک نظامی در بلایای طبیعی به سایر کشورها را در راستای استراتژی‌های امنیتی به ویژه در مناطقی می‌دانند که برای کشور کمک‌کننده دارای اهمیت استراتژیک است. همچنین هافمن و هادسون (Hofmann and Hudson, 2009: 1) مداخله نظامیان در بلایای طبیعی را ناشی از تمایل خود نظامیان در بهبود تصویر عمومی خود و نیز میل به افزایش بودجه‌های دولتی می‌دانند در حالی که چنین مداخلاتی را برای دسترسی‌های بشردوستانه مضر دانسته و حضور نظامیان در بلایای طبیعی را «ناکارآمد، نامناسب، ناکافی و پرهزینه، برخلاف اصول بشردوستانه و بیشتر ناشی از الزامات سیاسی و نه بشردوستانه» می‌دانند. مارت (Marret, 2009: 339) نیز برای چنین مداخلاتی از عبارت «بشردوستی نظامی شده» یاد می‌کند اما در عین حال معتقد است در عین ناکافی بودن، چنین کمک‌های نظامی بطور مطلق فاقد دستاورد نبوده‌اند.

اتکین و همکارانش (Etkin et al. 2011: 11-12) ضمن مرور دو رویکرد موافق و مخالف با مشارکت نظامیان در مدیریت بلایای طبیعی به این نتیجه می‌رسند که حضور نیروهای نظامی کشورهای دموکراتیک در مدیریت بلایای طبیعی اگر با تمامی امکانات و نیز در هماهنگی با مقامات غیرنظامی محلی باشد می‌تواند به نتایج موثری دست یابد. برخی نیز مانند لاکسمانا (Laksmana, 2010) معتقدند که ماهیت مداخلات بشردوستانه با کمک در بلایای طبیعی متفاوت است و نیاز به آموزش‌ها و تجهیزات متفاوت دارد.

مالچیک (۲۰۱۵: ۹۸۶) مجموعه مواضع نظری در این خصوص را ذیل پنج دسته کلی ارزیابی می‌کند: ۱- فایده‌گرایانه ۲- امنیتی/استراتژیک ۳- انتقاد به نظامی‌سازی ۴- کارکردی/بشردوستانه و ۵- طرد و انکار. موضع فایده‌گرایان حول منافع ملی کشورهای کمک‌کننده شکل می‌گیرد و بر بهبود تصویر و وجهه سیاسی نزد جهانیان، منافع استراتژیک، دستاوردهای دیپلماتیک و تجاری و امنیتی، دستیابی به اهداف ملی و در سطح داخلی بر بهبود تصویر ارتش و نیز افزایش اعتبار و مشروعیت آن تاکید دارد. موضع طرفداران تاثیرات امنیتی/استراتژیک به موضع فایده‌گرایان بسیار نزدیک است. آنها بر تاثیر مثبتی که کمک‌های نظامی می‌تواند بر امنیت و موقعیت استراتژیک کشور

کمک‌کننده و کمک‌گیرنده داشته باشد متمرکز هستند و بر روابط میان متحدین در امنیت منطقه‌ای، به‌کارگیری قدرت نرم برای نفوذ سیاسی، تقویت امنیت انسانی و نیز تنوع‌بخشی به کارکدهای نظامی تاکید دارند. دسته سوم آنهایی هستند که نسبت به «نظامی‌سازی» به عنوان تبعات سوء ورود نظامیان در مدیریت بحران ناشی از بلایای طبیعی موضعی انتقادی دارند. آنها معتقدند نظامیان باید آخرین گزینه باشند اما در عمل به عنوان اولین انتخاب به کار گرفته می‌شوند. برخی بر این باورند که دولت‌ها از بلایای طبیعی سوءاستفاده می‌کنند تا اعطای نقش بیشتر به نظامیان را توجیه نموده و مشروعیت بخشند. آنها بر خطر نظامی شدن سازمان‌های امدادی جامعه مدنی، نقض بی‌طرفی و استقلال موسسات بشردوستانه و غیردولتی و نیز کاهش اقتدار سازمان‌های دولتی محلی در مدیریت سیاسی تاکید دارند. اما دسته دیگر ذیل موضع کارکردی/بشردوستانه معتقدند که حضور نظامیان می‌تواند از ابعاد و پیامدهای ویرانگر بلایای طبیعی بکاهد چرا که بلایای طبیعی در ابعاد بزرگ از توان نهادهای غیرنظامی می‌کاهد و حضور نظامیان در چنین فضایی یک ضرورت است. در بلایای طبیعی مردم آسیب می‌بینند و به کمک نیاز دارند، زیرساخت‌ها و خانه‌ها ویران می‌شوند و نیاز به بازسازی دارند پس معقول است که از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های ساختار نظامی در این راستا بهره برد. برخی نیز در دسته آخر اساساً با مداخله نظامیان در چنین حوزه‌هایی مخالفند زیرا معتقدند چنین ورودی ارتش را از اهداف اصلی خود منحرف می‌کند و ظرفیت آنرا برای ماموریت‌های جنگی و مبارزه با تروریسم کاهش می‌دهد (Malesic, 2015:986).

پاندمی کرونا اولین تجربه نظامیان مدرن در مواجهه با یک پاندمی جهانی بود. اگرچه می‌توان آنرا در قالب یک بلای طبیعی دسته‌بندی کرد اما هم از نظر گستردگی (جهانی) و هم از نظر ماهیت (یک بیماری ویروسی) با بلایای طبیعی پیشین تفاوت‌های آشکاری داشت و این چالشی آشکار را در چنین تجربه‌ای برای نیروهای نظامی و نیز روابط نظامیان/غیرنظامیان به دنبال داشت. ادبیات چندانی در خصوص مداخله نظامیان و مشخصاً ناتو در مواجهه با این بحران جهانی تولید نشده است و این حوزه‌ای است که همچنان نیازمند مطالعات تئوریک است. آنچه در این حوزه بیشتر در دسترس است از جنس داده‌های خام و گزارش‌هایی رسمی است که چندان در قالب‌های تئوریک مفصل‌بندی و مفهوم‌سازی نشده‌اند.

در این خصوص پرینگ و همکاران (۲۰۲۱) نشان داده‌اند که شباهت بالای میان نظام‌های مراقبت بهداشتی و سازمان‌های بزرگ نظامی باعث شده تا ارتش‌ها بتوانند در زمان بحران‌های سلامت

مانند همه‌گیری‌ها، مدیریت بحران کارآمدی را از خود به نمایش بگذارند. گیسون-فال (۲۰۲۱) سه روند نوظهور در واکنش نظامی ملی به پاندمی کرونا را شناسایی کرده است: ۱. حداقل پشتیبانی نظامی فنی (وظایف ویژه رهبری غیر نظامی-نظامی در حمل و نقل، زنجیره تامین و کنترل مرز که در ژاپن، تایوان، کانادا، ایالت کراالی هند، سوئد، نیوزلند، سوئد و کره جنوبی رخ داد) ۲. واکنش‌های ترکیبی غیرنظامی-نظامی (رهبری غیر نظامی - پشتیبانی نظامی در سازمان و تدارکات، حمل و نقل هوایی، کنترل مرزی، آزمایش سیار، اجرای قرنطینه و بیمارستان‌های صحرایی مانند آنچه در نیجریه، کنیا، ایالات متحده، فرانسه، انگلستان، چین، ویتنام، آفریقای جنوبی و سنگاپور رخ داد) و ۳. واکنش‌های نظامی (رهبری نظامی در برنامه‌ریزی و هماهنگی واکنش به کرونا، بیمارستان‌های موقت، ردیابی تماس، نظارت، کنترل مرزها و اجرای قرنطینه مانند آنچه در اندونزی، فیلیپین، پاکستان، برزیل و پرو رخ داد). هر کدام از این روندها سبک خاصی از مداخله نیروهای نظامی در سیاستگذاری سلامت ملی را نمایندگی می‌کند و به خلاءهایی خاصی در نظام‌های سیاسی و سلامت ملی اشاره دارد. عواملی مانند میراث تاریخی کشورها، استحکام نظام سلامت غیرنظامی آن‌ها و رویکردهای سلامت عمومی (نظیر مدل‌های آمادگی در برابر بیماری‌های همه‌گیر و چارچوب‌های اجرایی) نیز در پویایی هر کدام در کشوری مشخص تاثیر دارد.

نتایج مطالعه گد و همکاران (۲۰۲۱) نشان می‌دهد که نیروهای مسلح و سیستم‌های بهداشتی نظامی نقش مهمی در حمایت از اقدامات ملی مقابله با پاندمی کرونا داشته‌اند. حمایت نیروهای نظامی را می‌توان به صورت کلی به شش گروه تقسیم کرد: ۱. شناسایی تهدید امنیت بهداشتی ناشی از گسترش پاندمی، ۲. شناسایی و اعلام اولین موارد ابتلای نظامی، ۳. فراخوانی طرح‌های بحران ملی (از جمله اعلام دخالت نظامی)، ۴. اطلاع‌رسانی در مورد انواع حمایت نظامی (نحوه ارائه حمایت از مداخلات خاص) ۵. رسیدگی به شایعات و ۶. اصلاح فعالیت‌های معمول نظامی داخلی و خارجی برای سازگاری با تغییرات ناشی از پاندمی.

در مجموع مرور ادبیات این حوزه نشان می‌دهد مطالعه‌چندانی در خصوص نقش و عملکرد ناتو در مواجهه با بحران ناشی از پاندمی کرونا صورت نگرفته است و پژوهش حاضر تلاشی توصیفی است از آنچه این اتحادیه امنیتی و نظامی در هماهنگ‌سازی اقدامات کشورهای عضو انجام داده است.

۳. گزارش نهادهای بیرونی از ناتو و پاندمی

پاندمی کرونا به عنوان بحرانی بهداشتی دارای تاثیرات گوناگون بر حوزه‌های مختلف سیاست‌گذاری بوده است. یکی از این حوزه‌ها سیاست‌گذاری نظامی و امنیتی بود. در گزارشی در پایگاه موسسه بین‌المللی مطالعات استراتژیک مهم‌ترین تاثیر مالی پاندمی کووید-۱۹ بر ارتش‌های اروپایی و ناتو، افزایش هزینه‌های نهادهایی نظیر وزارت دفاع در کنار کاهش منابع دولتی بوده است که به فاصله یک ماه پس از شیوع این پاندمی در اتحادیه اروپا نشانه‌های آن ظاهر شد و در میان‌مدت تاثیر خود را روی نهادهای نظامی در کشورهای اروپایی بر جای گذاشت. با این حال در کوتاه‌مدت و در نتیجه کاهش حمایت دولت‌ها از برنامه‌های زیست‌محیطی، برنامه مالی بخش‌های دفاعی صدمه ندید. با عنایت به تجربه بحران مالی جهانی، این موسسه تخمین زد که فشار پاندمی روی بودجه‌های دفاعی با چند سال تاخیر ظاهر شود و پس از مدتی به سطح قبل از پاندمی برگردد. این گزارش تاکید می‌کند قانون اتحادیه اروپا مبنی بر اختصاص ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی به هزینه‌های دفاعی کماکان ادامه یافته اما احتمالاً این میزان به دلیل فشار پاندمی کووید-۱۹ بر ارتش‌های ملی در اتحادیه اروپا کفایت ننماید و حصول برنامه‌های دفاعی و پروژه‌های نظامی را مختل نماید. گزارش IISS تاکید می‌کند که جاذبه پاسخگویی سریع به بحران پاندمی برای ارتش‌های اتحادیه اروپا بالاست با اینحال ناتو تمایلی به مداخله بیشتر در بحران کووید-۱۹، فاصله‌گذاری و بازدارندگی در این حوزه ندارد. (بری و دیگران: ۲۰۲۰، ایلویف و تانسکی، ۲۰۲۱)

در این باره، بخشی از بازیگران اتحادیه و کارشناسان دفاعی معتقد بودند که در دوره کرونا سودمندی هزینه‌های دفاعی برای اتحادیه اروپا زیر سوال رفت. برآوردها نیز از تاثیر منفی بحران پاندمی بر بودجه نظامی و دفاعی کشورهای عضو اتحادیه اروپا و پیچیدگی بالای شرایط مالی این بخش در پساکرونا حکایت دارد. موضوعی که فعالیت‌های ناتو و ارتش‌های اروپایی در توافقات فرآتلانتیک را تحت‌الشعاع قرار داد. (گیگریش و مک‌گرتی، ۲۰۲۰)

موضوع دیگری که در بررسی اخبار و گزارش‌های مرتبط با فعالیت ناتو در پاندمی کووید-۱۹ مشاهده شد، کاهش همکاری میان آمریکا و ناتو در حوزه رزمایش‌های مشترک بود. موضوعی که در سال ۲۰۲۰ نگرانی دو طرف از شیوع بیماری در بین نیروهای نظامی کمرنگ‌تر از هر زمانی برگزار شد و از سوی فرماندهی اروپا آرسما اعلام گشت. نمونه این موضوع در مانور دفاع ۱۲۰

1 The International Institute for Strategic Studies (IISS)

2 EUCOM

بود که سوالات بسیاری را در ذهن کارشناسان ایجاد کرد که آیا در شرایط اضطراری واقعاً آمریکا به کمک اتحادیه اروپا خواهد شتافت؟ از آنجا که بخشی از این عملیات باید با ناتو و ارتش‌های اروپایی عضو پیمان برگزار می‌شد، تردیدهایی درخصوص شراکت واقعی اتحادیه اروپا و آمریکا در شرایط دشوار به وجود آمده بود. آمریکا با ظهور پاندمی از اعزام حدود ۱۴ هزار نفر از نیروهای خود برای رزمایش ممانعت کرد و تنها به ۶ هزار نفر از سربازان و افسران خود اجازه تداوم حضور در اروپا را داد. این گزارش به غیر از نگرانی از اثربخشی پیمان ناتو و توافق‌نامه همکاری اروپا با ایالات متحده آمریکا، درخصوص ادامه همکاری دو طرف برای آموزش و آمادگی سربازان در برنامه‌هایی نظیر چهار سسی‌آکه به برنامه فعالسازی ۳۰ اسکادران هوایی، ۳۰ کشتی جنگی، ۳۰ گردان مسلح در طی ۳۰ روز مربوط می‌شود، نگران است. از آنجا که اولویت ارتش‌های ملی در اتحادیه اروپا در فصول نخست پاندمی، پشتیبانی از شبکه پزشکی و اجتماعی درگیر با پاندمی بود، اما شرایط بعدی، ارتش‌های ملی و ناتو را ترغیب به استفاده از روش‌های آموزشی مصنوعی شبیه‌ساز کرد. (مؤسسه بین‌المللی مطالعات استراتژیک، ۲۰۲۰)

پاندمی کووید-۱۹ موجب شد تا به دلیل ترس از سرایت بیماری به خانواده پرسنل و نظامیان در اروپا، انتقال تجهیزات و سلاح و پرسنل از آمریکا متوقف شود و حتی بخشی از نیروها شامل شش هزار سرباز و درجه‌دار و نه هزار دستگاه از ماشین‌آلات نظامی به آمریکا بازگردانده شد. مانورهای مشترک با نیروهای آمریکایی با کمک تیپ نیروی زمینی آمریکا مستقر در خاک اروپا انجام شده و از اعزام نیروی جدید آمریکا جهت برگزاری این رزمایش خودداری شد. با این حال هدف کلی مدنظر اروپا و آمریکا که به عنوان استراتژی آمادگی دفاعی برگزیده و در قالب مانور دفاع ۲۰ اجرا شد، تلاش برای پیشبرد اتحاد، حفظ آمادگی بخشی از نیروها و حفظ مشارکت حداکثری نیروهای کشورهای عضو پیمان در زمینه نظامی بود. به موازات این موضوع، تلاش برای پرهیز از سرایت بیماری به غیرنظامیان، نیروهای نظامی و خانواده‌های آنها یک اولویت مهم بوده است. همه این امور اعم از تلاش برای حفظ سلامتی عموم مردم و نیروهای نظامی یا آمادگی سربازان عضو اتحاد ناتو، در راستای حفظ آمادگی استراتژیک با استقرار یک نیروی رزمی معتبر در اروپا در حمایت از

1 Exercise Defender 20

2 Four Thirties

3 Simulation

ناتو و استراتژی دفاع ملی ایالات متحده بود. (دفتر امور عمومی شیپ، ۲۰۲۰)

در گزارشی که مجله سیاست ترکی ادرباره نحوه تغییر عمل ناتو پس از پاندمی به رشته تحریر درآورد، تداوم مانورهای نظامی در حوزه‌های مربوطه، استفاده از دیپلماسی عمومی، پیوستن به همکاری با ارتش‌های ملی برای مقابله با پاندمی و ارسال کمک‌های بشردوستانه به کشورهای عضو پیمان و را ماموریت‌های اصلی این نهاد در سال ۲۰۲۰ عنوان کرد. تصویر برپایی بیمارستان صحرایی ناتو با همکاری ارتش ملی در اسپانیا یا ساخت سرویس‌های بهداشتی برای بیماران در بخشی از بریتانیا (اسکاتلند) یا درگیر شدن با مقوله کنترل بیماری با همکاری ارتش ملی در ایتالیا و حتی اعطای برخی کمک‌ها به عراق در راستای مهار پاندمی از جمله مواردی است که گویای تغییر ماموریت ناتو در این دوره است. بازگرداندن بخشی از نیروهای آلمانی ناتو در افغانستان به خانه برای مقابله با پاندمی نیز در همین راستا قابل توصیف است. در این راستا تلاش ناتو برای نشان دادن تصویری انسانی و عاطفی از خود از طریق کانال‌های رسانه‌ای خود در توئیتر و فیس‌بوک^۳ از جمله وجوه جالب دیپلماسی عمومی در دوره پاندمی بود. در یکی از توئیتهای جالب ناتو ویدئویی منتشر شد که تلاش داشت نشان دهد پیمان میان متفقین ادامه داشته و در محدوده اروپا همه با همدیگر درصدد رفع پاندمی هستند. تلاش پزشکی لهستانی یا سرباز آمریکایی در ایتالیا برای کنترل بیماری و انواع دیگر موارد تصویری را بازنمایی می‌کرد که سعی داشت نشان دهد هیچ یک از اعضای ناتو در دوره پاندمی به حال خود رها نشده‌اند و اهداف نظامی حالا در حوزه امنیتی توسط ناتو در حال پیگیری هستند. ارسال کیت تشخیص به رومانی، کمک به معالجه بیماران فرانسوی و اتریشی یا جابه‌جا کردن محموله‌های پزشکی در هلند با ناوگان نظامی هوایی ناتو از جمله موارد دیگری است که اقدامات ناتو به عنوان نیروی پشتیبان در دوره پاندمی را تایید و بر بازطراحی اهداف این نهاد در دوره بیماری تاکید می‌کند. نکته مهمی که در این گزارش به آن تاکید بسیار شده، نه جداسری ناتو و خودنمایی در دوره پاندمی، که قرارگرفتن در برنامه و چارچوبی است که با باقی نهادها در دست برگزاری بوده است. اینجا ناتو به جای استفاده از یک کمپین دیپلماسی عمومی جداگانه، خود را در مبارزات موجود ادغام کرد. مرور رفتار این نهاد در عرصه

1 Turkish Policy Quarterly (TPQ)

2 Twitter

3 Facebook

مجازی (توئیتر) و عرصه واقعی (تعامل با کشورهای عضو اتحادیه اروپا) نشان داد که حتی در مواقع بحرانی حاد، ناتو از اصول راهنمای خود پیروی می‌کند. (بجولا و مانور، ۲۰۲۰)

۴. اسناد رسمی ناتو

اسناد رسمی ناتو نشان می‌دهد این نهاد در مقابله با پاندمی کووید-۱۹ بر بازدارندگی و دفاع معتبر و موثر تاکید دارد. در سندی که در آوریل ۲۰۲۰ ناتو در سندی اعلام کرد توانایی خود برای انجام عملیات را حفظ کرده، نیروها آماده هستند و انجام وظایف محوله ادامه دارد. ناتو در این سند تصریح می‌کند که از ابتدای پاندمی، اقدامات مهمی را برای محدود کردن شیوع ویروس و به حداقل رساندن خطرات برای پرسنل خود و جوامعی که آنها خدمت می‌کند، اعمال کرده است. کارکنان پزشکی نظامی ناتو هوشیار هستند و هرگونه تأثیر را بر نیروهای ناتو مستقر در عملیات تحت نظر دارند. ناتو همچنین بستری برای به اشتراک گذاشتن اطلاعات و بهترین روش‌ها در میان کشورهای متفق در این پیمان است. به عنوان بخشی از هدف تقویت انعطاف‌پذیری، ناتو سال‌هاست که با کشورهای عضو خود همکاری کرده تا آمادگی را در کل دولت‌ها، از جمله در بخش بهداشت افزایش دهند. کشورهای عضو در ناتو با همدیگر همکاری‌های نزدیکی دارند و در این همه‌گیری از یکدیگر به صورت دوطرفه و یا تعاملی حمایت می‌کنند. نیروهای مسلح عضو پیمان ناتو در سرتاسر اتحاد نقشی اساسی در پشتیبانی از اقدامات غیرنظامی ملی دارند. در بحران کووید-۱۹، پشتیبانی شامل تدارکات و برنامه‌ریزی، احداث بیمارستان‌های صحرائی، حمل‌ونقل بیماران، و ضدعفونی‌سازی اماکن عمومی و گذرگاه‌های مرزی است. در ژوئن ۲۰۲۰، وزرای دفاع ناتو به منظور اطمینان یافتن از کمک به متحدان و شرکا در مورد یک برنامه عملیاتی جدید تصمیم گرفتند که بخشی از آن در قالب مرکز هماهنگی واکنش به بلایای یورو-آتلانتیک و بخشی نیز در قالب یک صندوق سپرده کمک‌رسان به کشورها عمل کرده است. این صندوق زیر نظر مستقیم ناتو کار می‌کند و انباشت تجهیزات و لوازم پزشکی برای کمک فوری به متحدان یا شرکای نیازمند

را از طریق آژانس پشتیبانی و تدارکات ناتو که مدیریت واحد عملیات آن در ایتالیا و انبارداری آن در رومانی است، برعهده داشته و دارد. آلبانی، بلژیک، جمهوری چک، دانمارک، آلمان، ایسلند، ایتالیا، لیتوانی، لوکزامبورگ، هلند، مقدونیه شمالی، نروژ، اسلواکی، ترکیه، بریتانیا و ایالات متحده به این صندوق کمک مالی کرده‌اند. (ناتو، ۲۰۲۱)

مرکز هماهنگی واکنش به بلاایای یورو-آتلانتیک ناتو مهم‌ترین ابزاری است که به کمک اعضای اتحادیه و شرکای ناتو آمده است. این نهاد، سازوکار اصلی واکنش اضطراری ناتو در منطقه یورو-آتلانتیک است. مرکز به صورت ۲۴ ساعته در ۷ روز هفته فعالیت و درخواست‌های اعضای ناتو برای کمک و همچنین پیشنهادات کمک برای کنار آمدن با عواقب بحران همه‌گیری کووید-۱۹ را هماهنگ می‌کند. به عنوان مثال، ترکیه در تاریخ ۸ آوریل ۲۰۲۱، در پاسخ به درخواست کمک از مقدونیه شمالی، مونته‌نگرو و بوسنی و هرزگوین، تجهیزات پزشکی از جمله لباس‌های محافظ، ماسک‌ها و کیت‌های آزمایش را در اختیار هر سه کشور قرار داد. کمک ارتش لوکزامبورگ به اسپانیا یا تعامل مجارستان و اسلوانی با مقدونیه، ارسال کمک از سوی ارتش جمهوری چک به دو کشور ایتالیا و اسپانیا، یا انتقال کمک به انگلستان با بالگردها و هواپیماهای نظامی ناتو مستقر در ترکیه در همین راستا بوده است. این اقدامات در اسناد رسمی متعدد ناتو در طول سالهای ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱ بین کشورهای عضو و یا در پاسخ به اعلام نیاز کشورهای غیر از جمله عراق، جمهوری مولداوی، غنا، تونس و اوکراین انجام شده است. بخشی که هدایت امور را از مجرای مدیریت بحران در ناتو عهده‌دار است، آژانس پشتیبانی و تدارکات ناتو است که در بحران پاندمی کووید-۱۹ کار پشتیبانی لجستیکی و سازمان‌دهی حمل‌ونقل تجهیزات و مواد حیاتی را به متحدان و شرکای ناتو و همچنین سازمان‌های بین‌المللی ارائه می‌دهد. در عین حال یکی از اقدامات ناتو برای پوشش مناسب نیروهای بهداشتی در کشورهای مختلف عضو پیمان جهت مقابله با پاندمی، برنامه بین‌المللی راه‌حل استراتژیک حمل‌ونقل هوایی^۱ است که با استفاده و اجاره هواپیماهای تجاری خطوط هوایی خصوصی اقدام به پخش تجهیزات پزشکی و بیمارستانی در اسرع وقت کرد. خود اعضای پیمان ناتو نیز از طریق راه‌اندازی پروتکل ازپیش‌طراحی‌شده حمل‌ونقل هوایی

1 NATO Support and Procurement Agency (NSPA)

2 Strategic Airlift Interim Solution (SALIS)

استراتژیک، سه هواپیمای باری سنگین نظامی را بین خطوط مختلف و اهداف مدنظر تقسیم کرده و برای جابه‌جایی ماسک و ونتیلاتور یا تجهیزات احداث بیمارستان صحرایی و یا حتی اعزام پزشک مورد استفاده قرار دادند. این کار از طریق مدیریت ترافیک هوایی اروپا و صدور سریع مجوز پرواز این هواپیماها از سوی ناتو و با همکاری مرکز کنترل اروپا انجام گرفت. ناتو از آغاز پاندمی تا امروز طریق مرکز هماهنگی فعالیت‌های اروپا مستقر در هلند، کمک به جوامع تحت پوشش ناتو نظیر کوزوو برای تداوم حیات سیستم بهداشتی را در قالب اعزام پزشکان و پرستاران عضو ارتش، در دستور کار قرار داده است. در عین حال در کل دوره هماهنگی با سازمان‌هایی نظیر هماهنگی با سازمان بهداشت جهانی، سازمان ملل، صلیب سرخ، سازمان امنیت و همکاری اروپا و اتحادیه اروپا در دستور کار ناتو بوده است. (ناتو، ۲۰۲۰)

تمامی کشورهای عضو پیمان ناتو در سال ۲۰۱۸ حدود ۱۰۳ تمرین مشترک انجام داده‌اند که ۵۱ مورد از آنها برای شرکای عضو پیمان باز (اختیاری) بوده است. در کل ۱۸۳ تمرین مشترک ملی و بین‌المللی در بین اعضای ناتو در سال ۲۰۱۸ صورت پذیرفته است. این عدد برای سال ۲۰۱۹ به ۱۰۲ مورد محدود بوده که حضور شرکا در ۳۹ مورد از آنها باز (اختیاری) بوده است. کل تمرین‌های مشترک ملی و بین‌المللی اعضا پیمان ناتو در سال ۲۰۱۹ به ۲۰۸ مورد می‌رسد (ناتو، ۲۰۱۹). ناتو در سال ۲۰۲۰، ۸۸ رزمایش از ۱۱۳ رزمایش نظامی را که در ابتدا برای سال ۲۰۲۰ برنامه ریزی شده بود، انجام داد. متفقین این پیمان ۱۷۶ رزمایش ملی و چندملیتی برگزار کردند. همه‌گیری کووید-۱۹ بر اجرای کامل برنامه تمرینی ناتو تأثیر گذاشت و برخی از تمرین‌های ناتو اصلاح یا لغو شدند. برای دیگر تمرین‌ها، اقدامات احتیاطی معقولی برای اطمینان از ایمنی شرکت‌کنندگان انجام شد. تأثیر کلی بر برنامه رزمایش ناتو محدود بوده است. برای سال ۲۰۲۱، در مجموع ۹۵ رزمایش ناتو برنامه‌ریزی شده بود. بر اساس اطلاعات ارائه شده توسط متفقین پیمان، ۲۲۰ رزمایش ملی و چندملیتی باید در سال ۲۰۲۱ انجام می‌شد. مانورهای ناتو و متحدان در سال ۲۰۲۱ شامل ۲۰ رزمایش مشترک (چندحوزه‌ای)، ۲۴ رزمایش عمدتاً بر حوزه زمینی، ۲۴ رزمایش

- 1 Strategic Airlift Capability (SAC)
- 2 EUROCONTROL
- 3 Movement Coordination Centre Europe (MCCE)
- 4 World Health Organization (WHO)
- 5 Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)

در حوزه هوایی و ۹ رزمایش عمدتاً بر روی عملیات دریایی است. بسیاری از تمرین‌های دیگر کارکردها یا مهارت‌های خاصی مانند دفاع سایبری، تصمیم‌گیری در واکنش به بحران، شیمیایی، بیولوژیکی، دفاع هسته‌ای رادیولوژیکی، لجستیک، ارتباطات و فعالیت‌های پزشکی را آموزش می‌دهند. در زمینه شفافیت در برگزاری مانور و اهداف آن، از آنجا که دیدن این مانورها برای ناظران بین‌المللی آزاد است، در سال ۲۰۲۰ تعداد ۳۸ و در سال ۲۰۲۱ تعداد ۳۷ رزمایش برای مشاهده باز بود. (ناتو، ۲۰۲۱)

در اسناد رسمی، به طور کلی ناتو در قبال بحران پاندمی وظایف مشخصی را برای خود تعریف کرده است. در واقع صراحتاً تأکید شده این نیرو در کنار حفاظت از جان نیروهای مسلح خود، آمادگی عملیاتی خود را با هوشیاری در راستای ارائه بازدارندگی و دفاع موثر و آمادگی جهت پاسخگویی به هر تهدیدی در اولویت قرار داده است. در عین حال ناتو و متفقین از تلاش‌های غیرنظامی برای ارائه حمل و نقل هوایی نظامی، راه‌اندازی بیمارستان‌های صحرائی، اشتراک‌گذاری تخصص پزشکی، و کمک به توسعه پاسخ‌های نوآورانه به بیماری حمایت می‌کنند.

۵. بسط نهادی دستورکار مقابله با پاندمی کرونا

در تاریخ دوم آوریل ۲۰۲۰ اجلاس وزرای امور خارجه عضو پیمان ناتو برگزار شد. چکیده این نشست در ۴ پاراگراف خلاصه شده که در پاراگراف دوم صراحتاً تأکید شد در دوره پاندمی ناتو به وظیفه خود عمل می‌کند. در این بند تأکید شد: «متحدها از یکدیگر حمایت می‌کنند - از جمله با متخصصان پزشکی، تخت‌های بیمارستانی، تجهیزات پزشکی حیاتی، و بهترین شیوه‌ها و ایده‌ها در مورد نحوه مبارزه با بیماری‌کشنده کرونا. متحدها تجهیزات پزشکی حیاتی را از سرتاسر جهان حمل کرده، پرسنل پزشکی، مواد ضروری و تجهیزات حیاتی را از منابع نظامی و غیرنظامی تهیه کرده و از دانش و منابع پزشکی، علمی و فناوری خود برای کمک به ارائه پاسخ‌های نوآورانه استفاده خواهد کرد. متحدها همچنین برای اطمینان از دسترسی عمومی به اطلاعات شفاف، به موقع و دقیق، که برای غلبه بر این بیماری همه‌گیر و مبارزه با اطلاعات نادرست، حیاتی است، همکاری می‌کنند. از آنجایی که ما به یک رویکرد هماهنگ و جامع نیاز داریم، ناتو با سایر سازمان‌های بین‌المللی از جمله سازمان ملل متحد، سازمان بهداشت جهانی و اتحادیه اروپا همکاری نزدیک دارد.» در بند ۳ و سپس ۴ این بیانیه نیز ضمن خوشامدگویی به مقدونیه به عنوان سی‌امین

عضو ناتو، تصریح شده است: «ناتو برای انجام وظایف اصلی خود همچنان فعال، متمرکز و آماده است: دفاع جمعی، مدیریت بحران، و امنیت مشارکتی. توانایی ما برای انجام عملیات و تضمین بازدارندگی و دفاع در برابر همه تهدیدهایی که با آن روبه‌رو هستیم، بدون هیچ خدشه‌ای ادامه دارد. و ما امروز تصمیمات بیشتری برای تقویت نقش ناتو در رویارویی با چالش‌های امنیتی فعلی و آینده گرفته‌ایم.» (ناتو، ۲۰۲۰)

در سند رسمی همکاری اتحادیه اروپا و ناتو در مارس ۲۰۲۲، تأکید مستقیمی بر تقویت همکاری دو طرف برای تحقق اهداف مشترک تحت پیمان ترنس آتلانتیک شده است. در این سند آمده است: «تهاجم روسیه به اوکراین و تأثیرات طولانی مدت آن بر نظم امنیتی اروپا، اتحادیه اروپا و ناتو را بیش از هر زمان دیگری به هم نزدیک کرده است. اتحادیه اروپا و ناتو در مواجهه با حمله روسیه به اوکراین، وحدت فراآتلانتیک خود را با قدرت نشان داده‌اند. امنیت اتحادیه اروپا و ناتو به هم مرتبط است. دو شریک با همکاری می‌توانند بهترین قابلیت را از منابع و ابزارهای موجود برای دفع چالش‌ها و افزایش امنیت شهروندان خود نشان دهند.» در این سند تأکید شده همکاری با ناتو یک ستون جدایی‌ناپذیر از کار اتحادیه اروپا در زمینه امنیت و دفاع اروپا است. (اتحادیه اروپا، ۲۰۲۲ و میچنیک، ۲۰۲۱)

دستورکار مقابله ناتو با پاندمی کرونا در طول دو سال پس از آغاز پاندمی نوعی بسط نهادی را تجربه کرد و به موضوعات جدید نیز پرداخته شد. بسیار پیشتر از تهاجم روسیه به اوکراین، در بیانیه شورای آتلانتیک شمالی، اعضا پیرامون حمله سایبری به بخش خدمات مراقبت‌های بهداشتی، بیمارستان‌ها و تاسیسات تحقیقاتی مقابله با بیماری کووید-۱۹ واکنش نشان داده و بر ضرورت تقویت دفاع سایبری ناتو تأکید کردند. همانطور که در نشست سال ۲۰۱۸ ناتو در بروکسل بیان شد، دفاع سایبری بخشی از وظیفه اصلی ناتو در دفاع جمعی است. اعضای پیمان آتلانتیک شمالی در این نشست با تأیید مجدد مأموریت دفاعی ناتو، اعلام کردند: «در راستای مسئولیت‌ها و صلاحیت‌های ملی خود، متفقین متعهد به حفاظت از زیرساخت‌های حیاتی خود، ایجاد انعطاف‌پذیری و تقویت دفاع سایبری، از جمله از طریق اجرای کامل تعهد دفاع سایبری ناتو هستند. ما مصمم هستیم که از طیف کاملی از قابلیت‌ها، از جمله سایبری، برای بازدارندگی، دفاع در مقابله با طیف کامل تهدیدات سایبری استفاده کنیم. ناتو به انطباق خود با چشم‌انداز تهدیدات سایبری در حال تحول، که تحت تأثیر بازیگران دولتی و غیردولتی، از جمله بازیگران تحت

حمایت دولتی است، ادامه خواهد داد.» (ناتو، ۲۰۲۰)

در سند اقدام مشترک ناتو و اتحادیه اروپا نیز ضمن طرح ۷۴ پیشنهاد همکاری مشترک، پیشنهاد شده است اقدامات حول ۴ حوزه مشترک به اجرا درآید که شامل «مقابله با اطلاعات نادرست و تبلیغات خصمانه»، «پشتیبانی لجستیکی بالقوه در تسهیل ارائه کمک»، «پاسخ به تهدیدات سایبری»، و در نهایت «بررسی پیامدهای بحران بر فعالیتهای عملیاتی در حال اجرا» هستند. در این راستا استفاده از مکانیسم اقدام سریع گروه G7 در کنار توسعه ارتباطات ناتو با اتحادیه اروپا در دستور کار قرار گرفت. (ناتو، ۲۰۲۰)

اتحادیه اروپا دستکاری و مداخله اطلاعات خارجی، از جمله انتشار اطلاعات نادرست را یک تهدید جدی برای امنیت و دموکراسی خود شناسایی کرده است. سرویس اقدام خارجی اروپا ۱ همزمان با ناتو اقدامات مشخصی را برای خشی کردن تهدیدات در این زمینه به ویژه از ناحیه نظم‌های اقتدارگرایانه چینی و روسی در دستور کار قرار داده است. این سرویس که بازوی اجرایی سیاست خارجی اتحادیه اروپا در بعد دفاعی-امنیتی است، در گزارش کار سال ۲۰۲۱ خود صراحتاً تأکید کرده است که مخالفان دموکراسی و غرب با انتشار اطلاعات غلط و بزرگنمایی مشکلات کشورهای اروپا به ویژه در دوره همه‌گیری و واکسن اسپوتنیک، سعی در جانداختن روایت غلط خود در عرصه عمومی در خصوص منشا ویروس، اثرگذاری واکسن و جایگاه نازل دموکراسی‌های غربی در مقابل ساختارهای حکومت‌گری چینی و روسی داشته‌اند. روندی که به ویژه در شرق اروپا و شبه جزیره بالکان که از سطح آزادی‌های مطبوعاتی اندک و نهادهای ضعیف رنج می‌برند شدت بیشتری داشت و در پی تضعیف جایگاه اتحادیه اروپا و جانداختن این روایت بود که اتحادیه به فکر بالکان نیست یا واکسن اثری بر بیماری ندارد. در بخش نتیجه‌گیری گزارش سال ۲۰۲۱ سرویس اقدام خارجی اروپا تأکید شده است دستکاری و مداخله اطلاعات خارجی مرز نمی‌شناسد و فقط تهدیدی برای یک کشور نیست، بلکه تهدیدی برای کل جامعه بین‌المللی و نظم جهانی مبتنی بر قوانین است. همانطور که در طول پاندمی کووید-۱۹ مشخص شد، بازیگران خارجی سعی کرده‌اند از ترس شهروندان در سراسر جهان برای سردرگم کردن افکار عمومی و بی‌اعتبار کردن تلاش‌های کشورهای دموکراتیک برای مهار شیوع ویروس کووید-۱۹، سوءاستفاده

کند و سعی کرده‌اند رژیم‌های استبدادی را ساختارهایی مجهزتر برای مقابله با بیماری نشان دهند بنابراین تضعیف دموکراسی را در دستور کار قرار داده‌اند (اتحادیه اروپا، ۲۰۲۲). سرویس اقدام خارجی اروپا در حوزه امنیت سایبری ناتو را شریک راهبردی خود اعلام کرده است. در این راستا نیز کارکنان اتحادیه اروپا و ناتو از نزدیک در زمینه سایبری در مورد مفاهیم و دکترین‌ها، دوره‌های آموزشی و یادگیری، شاخص‌های تهدید، مبادله موقت هشدارها، ارزیابی از تهدید، جلسات توجیهی و مشارکت متقابل در تمرین‌ها با یکدیگر در تعامل هستند. (اتحادیه اروپا، ۲۰۲۲)

طبق سند رسمی ناتو، از زمان آغاز بحران، مرکز هماهنگی واکنش به بلایای یورو-آتلانتیک ناتو درخواست‌های دفتر هماهنگی امور بشردوستانه سازمان ملل و ۱۸ کشور ناتو و شریک را هماهنگ کرده است و در ازای آن بیش از ۱۳۰ پاسخ دریافت کرده است. پشتیبانی لجستیکی ارائه‌شده توسط آژانس پشتیبانی و تدارکات ناتو به متحدان و شرکا کمک کرده است تا در خرید تجهیزات امدادی کووید-۱۹ به صرفه‌جویی در مقیاس ادست یابند. ناتو از طریق برنامه‌های قابلیت حمل و نقل هوایی استراتژیک و راه‌حل بین‌المللی حمل و نقل هوایی استراتژیک و همچنین از طریق پروازهای چارتر تجاری و حمل و نقل دریایی در مجموع، حدود ۱۵۰۰ تن لوازم و تجهیزات پزشکی را به کشورهای متفقین از جمله مجارستان، رومانی، بلغارستان و هلند و همچنین جمهوری چک، اسلواکی، آلمان و لهستان که نیاز به کمک داشتند، تا مارس ۲۰۲۱ منتقل کرد. پس از این نیز، اگرچه ناتو منبعی از واکسن نداشت، اما از مکانیسم تسویه‌حساب برای کمک به متحدان و شرکا استفاده کرد. تا مارچ ۲۰۲۱ چهار کشور از ناتو درخواست واکسن کرده بودند: مونته‌نگرو، مقدونیه شمالی، گرجستان و تونس. در بخش تحقیق و نوآوری هم ناتو از طرق مختلف از تحقیق و همکاری علمی در مورد کووید-۱۹ حمایت کرد. به عنوان مثال، سازمان علم و فناوری ناتو از شبکه ۶۰۰۰ دانشمند دفاعی عضو خود برای پژوهش در زمینه کووید-۱۹ استفاده کرده است. چارچوب همکاری این سازمان از آوریل ۲۰۲۰ راه‌اندازی شد، و محققان اتحاد را موظف کرد راه‌حل‌هایی را برای برخی از مبرم‌ترین چالش‌های ناشی از کووید-۱۹ شناسایی کنند. تا مارس ۲۰۲۱ بیش از ۴۰ پروژه در این سازمان در حال انجام بوده است که به موضوعاتی مانند درک و مقابله با اطلاعات نادرست پاندمی کرونا و همچنین بهبود آموزش نظامی برای عملیات امدادسانی

1 Economies of Scale

2 NATO Science and Technology Organization (STO)

در دوره پاندمی پرداخته‌اند. علاوه بر این، مرکز تحقیقات و آزمایش‌های دریایی سازمان علم و فناوری ناتو به‌طور مستقیم از ایالت کانکتیکات ایالات متحده در توسعه قابلیت مدل‌سازی برای کمک به پیش‌بینی گسترش کووید-۱۹ حمایت کرد. (ناتو، ۲۰۲۱)

درس‌های سیاستی مداخله کرونایی ناتو

موفقیت ناتو در اقدام سریع تاحدی برخاسته از آمادگی این سازمان در برابر مخاطره‌ای بهداشتی بود. در حالی که در دهه ۲۰۱۰ مخاطرات بهداشتی و خطر بروز یک بیماری همه‌گیر، علی‌رغم سرریزهای آن بر حوزه‌های امنیت و اقتصاد، نتوانسته بود به اندازه مسئله‌ای مانند تغییرات اقلیمی توجه سیاستگذاران را به خود جلب کند، ناتو در سال ۲۰۱۰، مخاطرات بهداشتی را به‌عنوان حوزه‌ای نگران‌کننده برای برنامه‌ریزی و عملیات امنیتی خود، در کنار تغییرات آب‌وهوایی، کمبود آب و افزایش نیاز به انرژی در نظر گرفت (ناتو، ۲۰۱۰). از نظر چارچوب عملیاتی، ناتو با پیروی از دستورالعمل تعریف‌شده برای مقابله با تهدیدات ترکیبی^۲ با پاندمی کرونا مقابله کرد. محوریت مداخله سیاستی این اتحاد در دو حوزه اصلی اطمینان از انعطاف‌پذیری و تداوم در مأموریت‌ها، آموزش و تمرین‌ها و همچنین بازدارندگی در برابر تهدیدات جدیدتر برای امنیت اعضا مانند اطلاعات نادرست بود. ناتو در وضعیتی مداخله سیاستی در حوزه کرونا را در دستورکار قرار داد که شهروندان کشورهای مختلف جهان علاقه بسیاری به کسب آخرین اطلاعات و داده‌ها در مورد کرونا پیدا کرده بودند و کشورهایمانند روسیه و چین نیز با توجه به عدم وجود اطمینان کافی از ریشه‌های پدیدآمدن ویروس، از فرصت استفاده کردند تا مدیریت کشورهای عضو ناتو در مورد همه‌گیری را بی‌اعتبار کنند و حتی خود این سازمان را به انتشار ویروس متهم کنند. سیاست چین موسوم به «دیپلماسی ماسک» بیشتر به دنبال بازسازی وجهه این کشور و فرار از مسئولیت عدم شفافیت اولیه خود در مورد تهدیدات ناشی از ویروس (از جمله سرزنش سربازان آمریکایی که از ووهان برای بازی‌های جهانی نظامی بازدید کردند و منجر به آلودگی مردم محلی شدند) بود. چین از سوی دیگر مستقیماً ناتو را با ادعاهای واهی و بدون استدلال‌های علمی هدف قرار داد. مانند ادعاهایی مبنی بر اینکه آزمایشگاه‌های مخفی ایالات متحده یا ناتو در اوکراین، گرجستان، قزاقستان و مولداوی ویروس کرونا را برای استفاده به عنوان یک سلاح بیولوژیکی تولید کرده‌اند. (ویتر، ۲۰۲۰)

1 Centre for Maritime Research and Experimentation (CMRE)

2 hybrid threats

بخش دیپلماسی عمومی ناتو مقابله با اطلاعات نادرست و تأثیر مخرب آن در چنین لحظات پرتنشی، به‌طور گسترده این ادعاهای نادرست را با بررسی واقعیت با همکاری اتحادیه اروپا زیر نظر گرفت و گزارش کرد. این زیرمجموعه ناتو همچنین در واکنش به اقدامات روسیه به‌طور خاص، یک صفحه وب با عنوان «ناتو-روسیه: درست کردن رکوردها»^۲ راه‌اندازی کرد تا با کلیشه‌های نادرست در کمپین‌های اطلاعات روسیه در مورد ناتو مقابله کند (ناتو، ۲۰۲۰). از طریق این تلاش‌ها، ائتلاف در مجموع در تضمین تداوم عملیات خود و عقب راندن بازیگران بدخواه موفق بوده است. در واقع ناتو به این درک رسیده بود که موفقیت سیاستگذاری سلامت بدون دارابودن پیوست رسانه‌ای مشخص ممکن است در رسانه‌ها به‌طرز کاملاً متفاوتی بازنمایی شود. با این حال تجربه ناتو علیرغم ابتکارات موفق که داشته است، دچار کاستی‌ها و نواقصی نیز بوده است. بخش عملیات مقر ناتو در بروکسل اعتراف کرده است که ائتلاف برای مقابله با چنین بحرانی آمادگی لازم را نداشته است. همانطور که ریتمن نشان کرد، ائتلاف فاقد ابزار و پهنای باند سیاسی برای انجام اقدامات بیشتر است (ریتمن، ۲۰۲۰). موسسه بروکینگز^۳ پیشنهادهایی را ذیل دو محور تاب‌آوری و آمادگی به‌منظور بهبود مداخله سیاستی ناتو در زمینه همه‌گیری کرونا ارائه داده است:

۱. تاب‌آوری: ناتو باید دستورالعملی داشته باشد که در صورت بروز بحران‌هایی مانند بیماری‌های همه‌گیر، از تداوم عملیات‌ها اطمینان حاصل کند. تاکنون، این اتحاد سازگاری چشمگیری از خود نشان داده است و توانسته است ماموریت‌های خود را در حال اجرا نگه دارد و با آموزش و تمرینات، حتی اگر در سطح پایین‌تر باشد، ادامه دهد. برای جلوگیری از همه‌گیری‌های آینده یا رویدادهای مشابه که توانایی‌های آمادگی ناتو را از بین ببرند، توسعه برنامه‌ها و دستورالعمل‌های ساختاریافته‌ای که امکان سازگاری به‌موقع، حفاظت از پرسنل و انعطاف‌پذیری در برابر تهدیدهای خارجی را فراهم می‌کند، بسیار مهم است. برای حفاظت بیشتر از قابلیت‌های رزمی اصلی، لازم است پرسنل ناتو که در واحدهای واکنش سریع مشغول به کارند، دسترسی زود هنگام به واکسن‌ها را دریافت کنند. این اتحاد همچنین باید با قابلیت‌های ردیابی تماس برای شناسایی سریع

1 Public Diplomacy Division

2 NATO-Russia: setting the records straight

3 Brookings

همه‌گیری‌ها آماده شود. ناتو همچنین باید تلاش‌های ضداطلاعاتی خود را افزایش دهد و از کشورهای عضو خود در برابر بازیگرانی که از بحران‌ها برای ارتقای منافع ژئوپلیتیکی و اقتصادی خود سوء استفاده می‌کند محافظت کند. اگرچه اطلاعات نادرست از زمان اجلاس سال ۲۰۱۴ در ولز در فهرست تهدیدات ناتو قرار گرفته است، اما این ائتلاف آژانس یا تیم خاصی برای تمرکز بر مقابله با اطلاعات نادرست ایجاد نکرده است.

۲. آمادگی: ناتو باید ابزار مدیریت بحران خود را بیشتر تقویت کند. درس اصلی کووید-۱۹ به ناتو درباره توانایی‌ها و فرهنگ مدیریت بحران بود. اتحاد نسبتاً سریع تنظیم شد و به طرز باورنکردنی کارآمدی از دستگاه لجستیکی خود استفاده کرد. با این حال، می‌توان کارهای بیشتری برای تقویت آمادگی ناتو برای رویارویی با چالش‌هایی از این قبیل انجام داد. یکی از این کارها، تقویت مرکز هماهنگی امداد در بلایای اروپا-آتلانتیک است. در چند سال گذشته، کارکنان این مرکز به سه نفر کاهش یافت. در همان حین که کووید-۱۹ اروپا را درنوردید، ناتو مجبور شد به سرعت پرسنل نظامی سایر بخش‌ها را برای حمایت از کار این مرکز برای پاسخگویی به درخواست‌ها و تحویل کمک‌ها، تخصیص دهد. در زمانی که دیگر نمی‌توان تأثیر چالش‌های جهانی را نادیده گرفت، ناتو باید روی ظرفیت و دامنه فعالیت‌های مرکز سرمایه‌گذاری کرده و آن را گسترش دهد تا آمادگی برای افزایش آمادگی برای امواج کووید-۱۹ بعدی و سایر رویدادهای فاجعه‌بار آینده را افزایش دهد. همراه با این اقدام، این اتحاد باید انعطاف‌پذیری آژانس پشتیبانی و تدارکات ناتو را در فرآیند تدارکات افزایش دهد تا دسترسی به حمل‌ونقل هوایی مقرون‌به‌صرفه و همچنین خرید تجهیزات پزشکی را تسریع بخشد. دیگر محور بخش آمادگی، افزایش دانش و قابلیت پیش‌بینی است. ناتو با تکیه بر پلتفرم‌ها و برنامه‌های تحلیلی موجود و به‌اشتراک‌گذاری اطلاعات بین کشورهای متحد، باید درک و آگاهی خود را از این که چگونه چالش‌ها و تهدیدات جهانی مانند بیماری‌های همه‌گیر می‌تواند بر عملیات و پرسنل ناتو تأثیر بگذارد و آماده‌سازی برنامه‌های اضطراری متناسب برای پاسخ‌های مناسب را افزایش دهد. برخی از این اقدامات ممکن است شامل چندین جنبه از فعالیت‌های اتحاد باشد؛ از تصمیم‌گیری گرفته تا پتانسیل انجام تحقیقات فناورانه از طریق آزمایشگاه خود (مرکز تحقیقات و آزمایشات دریایی واقع در لا اسپزیا، ایتالیا) و همچنین برنامه علم برای صلح و امنیت. با توجه به حساسیت تازه ناتو به خطرات بیولوژیکی، اشتراک اطلاعات می‌تواند برای تدوین طرح‌هایی برای مقابله با تهدیدات جدید مانند بیوتروریسم حیاتی باشد. در

نهایت باید به مورد هماهنگی با اتحادیه اروپا اشاره کرد. روابط اتحادیه اروپا و ناتو حیاتی است. بیشتر کشورهای عضو ناتو همچنین کشورهای عضو اتحادیه اروپا هستند و همه مواردی که در مورد لجستیک، حمل و نقل و خرید تجهیزات اعمال می‌شود تحت چتر نظارتی اتحادیه اروپا قرار می‌گیرند. به همین دلیل، چارچوب تثبیت‌شده همکاری بین ناتو و اتحادیه اروپا برای اطمینان از اجرای روان‌تر دستورالعمل‌های مدیریت بحران و سهولت حمل و نقل اقلام ضروری در قلمروی ناتو بسیار مهم خواهد بود. (دی مایو، ۲۰۲۰)

باید توجه داشت که مداخله ناتو در مدیریت مقابله با همه‌گیری کرونا مرحله مهمی در فرآیندی است که باعث شده تا حمایت نیروهای نظامی از نهادهای تخصصی بخشی سیاستگذاری تبدیل به یک وضعیت عادی جدید شود. از آنجایی که شمار همه‌گیری‌ها و چالش‌های غیرنظامی در حال افزایش است، استفاده از ظرفیت نیروهای نظامی، بر خلاف گذشته، تابو و مورد استثنایی نخواهد بود. با این حال تجربه کرونا حکایت از آن دارد که برای اثربخش‌تر ساختن مداخله نیروهای نظامی با محوریت ارتش‌ها، نیاز است شماری گام‌های اضافه نیز برداشته شود. هسته اقدامات جدید، ایجاد چارچوب‌های سیاسی گسترده‌تر است که بر انعطاف‌پذیری به‌عنوان یک پارادایم مرکزی متمرکز باشد و کمک کند تا مشارکت‌های نظامی از تضادهای سیاسی و اطلاعات نادرست عمده محافظت شود. (میسرولی و روهل، ۲۰۲۱)

تجربه کرونا نشان داد که همکاری بین‌المللی در زمان بحران یک چالش جهانی است. گسترش سریع و بدون توقف این همه‌گیری، مستلزم همکاری‌های تقویت‌شده در جامعه بین‌المللی است: تا آنجایی که همه‌گیری اثرات فرامرزی ایجاد می‌کند، نیازمند راه‌حل‌های مشترک جهانی است. با این حال واکنش جهانی به همه‌گیری کند و متناقض بود. ناتو در این بین یک استثنا بود. نقش نیروهای مسلح اعضای ناتو در طول بسیار مهم بود. نیروهای مسلح این توانایی را دارند که تقریباً به هر نوع بحرانی به شیوه‌ای انعطاف‌پذیر، تخصصی و مؤثر پاسخ دهند. به همین دلیل است که وقتی همه‌گیری شیوع پیدا کرد، نیروهای نظامی در سراسر جهان جزو اولین نهادهایی بودند که پاسخ دادند. آنها نه تنها از نظر پرسنل پزشکی بسیار آموزش‌دیده، نیروهای کمکی را فراهم کردند، بلکه ترتیبی دادند که نیروهایشان در حمل و نقل تجهیزات مراقبتی مشارکت داشته باشند؛ در حالی

که وظیفه اصلی خود را برای ارائه بازدارندگی معتبر و مؤثر در برابر دشمنان خارجی حفظ می‌کنند. ابزار نظامی به دلیل مهارت‌ها و قابلیت‌های عملیاتی منحصربه‌فرد، به واکنش‌های ملی به بحران و تا حدی کمتر به همکاری‌های منطقه‌ای در منطقه یورو آتلانتیک کمک کرد. بحران کرونا تاب‌آوری داخلی را به عنوان ابزار قدرت ملی در کنار دیگر ابزارها تقویت کرد. مفهوم تاب‌آوری در حوزه‌های دفاعی و امنیتی، عمدتاً به همکاری‌های نظامی غیرنظامی مربوط می‌شود. در آینده، ناتو باید روابط نظامی-غیرنظامی را از طریق ادغام، هماهنگی و شفافیت تقویت کند. عوامل تعیین‌کننده برای اجرای این فرآیند، زمینه قانونی و کنترل دموکراتیک نیروهای مسلح، میراث و فرهنگ ملی دولت‌ها، درک تهدید آن‌ها و مدل‌های مختلفی است که اعضای ناتو برای ادغام نیروهای مسلح با دیگر بازیگران غیرنظامی اتخاذ می‌کنند. همچنین با نگاهی به آینده و احتمال بروز سایر بیماری‌های همه‌گیر، هزینه ابزار نظامی باید در مقابل سرمایه‌گذاری در سایر ابزارهای قدرت ملی متعادل شود (لوکارلی و دیگران، ۲۰۲۲). پاندمی کرونا به‌عنوان یک مخاطره امنیتی جهانی که به صورت مستقیم حیات بشری را هدف قرار داد، نشان داد که ناتو نیاز به اتخاذ هنجارها و رویکردهای کل‌نگر نسبت به امنیت دارد تا بتواند نیازهای مربوط به امنیت زیستی اعضای خود را نیز پاسخ دهد. (المراشی و کازویک، ۲۰۲۰)

ناتو در مداخله خود در بحران کرونا توانست نشان دهد که پزشکی از راه دور او بهداشت از راه دور حوزه‌های کاربردی و تاثیرگذاری در مقابله با بیماری‌های همه‌گیر هستند و فناوری می‌تواند کیفیت مقابله با همه‌گیری را متحول سازد. شرایط همه‌گیری کرونا فضایی را فراهم کرد تا ناتو بتواند کارایی بهداشت از راه دور را با سنجش سلامت سربازان خود مورد آزمایش قرار دهد. در عین حال این تجربه با برگزاری انواع کارگاه‌های آموزشی با مشارکت کشورهای عضو مستندسازی شد و نوعی فرآیند مدیریت دانش موفق هم اتفاق افتاد. (کوویتز، ۲۰۲۱)

طبق گزارش رسمی منتشرشده توسط مرکز تحلیل و درس‌های آموخته مشترک ناتو گسه ۲۷ زیرمجموعه ناتو در تدوین آن همکاری داشتند، نکات زیر شناسایی شدند:

۳. اهمیت تجربیات قبلی در آمادگی نیروها در بحران کرونا: ناتو قبلاً تجربه برخورد با بحران‌ها و

1 telemedicine

2 telehealth

3 Joint Analysis and Lessons Learned Center (JALLC)

حمایت از مقامات غیرنظامی در هنگام بلایای طبیعی مانند سیل، آتش‌سوزی و زلزله را داشت. به عنوان مثال می‌توان به قابلیت حمل و نقل هوایی استراتژیک ناتو اشاره کرد. نیروهای ناتو تدارکات را تحویل داده‌اند، کمک‌های بشردوستانه را هماهنگ کرده‌اند، از پناهندگان حمایت کرده‌اند و تمرین‌های منظمی را برای بهبود و آزمایش مهارت‌های خود اجرا کرده‌اند. این قابلیت به پرسنل ناتو اجازه داد تا به سرعت به همه‌گیری کرونای در حال گسترش واکنش نشان دهند و مقادیر زیادی از تجهیزات پزشکی را به مکان‌هایی که به شدت نیازمند آن‌ها بودند منتقل کنند. تجارب گذشته ناتو در زمینه کمک‌های بشردوستانه و بحران‌های واکنش به بلایا منجر به طی کردن یک تجربه موفق نهادسازی سیاستی شد: ایجاد مرکز هماهنگی واکنش به بلایا یورو-آتلانتیک که مکانیسم اصلی واکنش اضطراری غیرنظامی ناتو، برای هماهنگی و رفع تعارض درخواست‌های کشورهای نیازمند و پیشنهاد کمک از متحدان و کشورهای شریک است.

۴. لزوم هم‌افزایی برای بهبود پشتیبانی: در حالی که ناتو به منابع و تخصص نظامی دسترسی دارد، نقش آن در هماهنگی واکنش‌های ملی و چندملیتی به چنین رویدادهایی تحت رهبری مقامات غیرنظامی و ارتش در نقش پشتیبانی است. مقامات همچنین اذعان کردند که سیل و زلزله رویدادهای بسیار متفاوتی با همه‌گیری کرونا هستند و ویروس معلق در هوا، چالش‌های لجستیکی بسیار متفاوتی را ایجاد می‌کند. این تجربه نشان داد که ناتو باید بیشتر با مقامات غیرنظامی تعامل داشته باشد. این بحران همچنین اهمیت همکاری نزدیک و به‌اشتراک‌گذاری اطلاعات و تخصص با سایر سازمان‌های بین‌المللی، مانند دفتر سازمان ملل متحد برای هماهنگی امور بشردوستانه، برنامه جهانی غذا و اتحادیه اروپا را پررنگ کرد.

۵. ناموفق بودن پاسخ تدارکاتی: رویکرد ناتو مبتنی بر تهیه به‌موقع تجهیزات پزشکی از زنجیره تأمین جهانی که به‌منظور افزایش کارایی و کاهش هزینه‌ها اتخاذ شده بود، نتوانست در موج اول همه‌گیری کرونا با موفقیت عمل کند. البته این شکست تاحدی خارج از اراده ناتو نیز بود و فشار تقاضای زیادی که بازار جهانی این کالاها وارد شده بود، به‌مانند مانعی بزرگ بر سر راه بدنه تدارکاتی ناتو ظاهر شد. بر اساس این تجربه شکست‌خورده، اعضای ناتو هماهنگی بیشتری در موج دوم همه‌گیری اتخاذ کرده و بر سر ایجاد انباری از تجهیزات پزشکی و همچنین صندوق اضطراری برای خرید سریع اقلام موردنیاز فوری به توافق رسیدند. وجود انبار و صندوق مذکور به ناتو کمک می‌کند تا در دیگر بحران‌هایی که امکان خرید آسان از بازار آزاد را محدود می‌کنند،

ذخایر حیاتی کالاهای موردنیاز خود را در اختیار داشته باشد و با دغدغه کمتری برنامه‌ریزی کند.

(لوندکوئیست، ۲۰۲۱)

ناتو اتحادی بود که برای پاسخگویی به مسائل سیاسی، اقتصادی و نظامی پیش‌روی کشورهای تشکیل‌دهنده آن شکل گرفت. در طول سال‌ها، به دلیل توسعه سریع و فشرده دانش پزشکی، بحث درباره تهدیدهای بهداشت عمومی به‌عنوان جنبه امنیت بین‌المللی به حاشیه رانده شده است. اما پاندمی کرونا فرصتی دوباره برای ایفای نقش پررنگ‌تر ناتو در این زمینه بوده است. این رویداد باعث شد تا به وظایف اصلی ناتو یعنی دفاع و بازدارندگی، مدیریت بحران و امنیت همکاری، مورد چهارمی هم اضافه شود: تاب‌آوری همه‌جانبه که به معنی توانایی پیش‌بینی، پیشگیری، و در صورت لزوم، محافظت در برابر اختلالات و حرکت به جلو در عملکردهای حیاتی جوامع این اتحاد است. (ویلا و اولسازنکا، ۲۰۲۱، همیلتون، ۲۰۲۲)

۶. ناتو و مراحل سه‌گانه تصمیم‌گیری بحران

اصطلاح بحران معمولاً برای اشاره به رویدادهایی با اهمیت فوق‌العاده به کار می‌رود اما نظریه تصمیم‌گیری بحران نظریه‌ای است که قصد پیش‌بینی پاسخ‌های اشخاص و نهادها به رویدادهای منفی در تمامی سطوح را دارد. نظریه تصمیم‌گیری بحران به دو سوال در رابطه با پاسخ به رویدادهای منفی می‌پردازد: اول، فرآیندهای تصمیم‌گیری که وقتی افراد یا نهادها به یک رویداد منفی پاسخ می‌دهند چیست؟ دوم، عواملی که انتخاب‌های پاسخ را پیش‌بینی می‌کنند کدامند؟ برای پاسخ به این سؤالات، نظریه تصمیم‌گیری بحران شامل یک فرآیند سه‌مرحله‌ای است که افراد یا نهادها هنگام مواجهه با یک رویداد منفی طی می‌کنند. در مرحله اول فرآیند، آن‌ها با استفاده از انواع مختلفی از اطلاعات، از جمله اطلاعات در مورد علل، اطلاعات مقایسه‌ای و اطلاعات در مورد پیامدها، شدت رویداد منفی را ارزیابی می‌کنند. دوم، افراد و نهادها گزینه‌های پاسخ خود را تعیین می‌کنند، که با کنترل‌پذیری رویداد و امکان‌پذیری اجرایی بودن پاسخ‌های مختلف محدود می‌شود. سوم، آن‌ها گزینه‌های پاسخ خود را ارزیابی می‌کنند. در این مرحله افراد مزایا و معایب گزینه‌هایی را که در مرحله دوم ایجاد کرده‌اند تعیین می‌کنند. سپس افراد پاسخی را انتخاب می‌کنند که نتایج هر مرحله در نظریه تصمیم‌گیری بحران را منعکس می‌کند. علاوه بر این، زمینه اجتماعی و انگیزه‌های شخصی هم می‌توانند بر فرآیندهای تصمیم‌گیری در نظریه تصمیم‌گیری بحران تأثیر

بگذارند. (سوئینی، ۲۰۰۸)

ارزیابی شدت رویدادی منفی به‌عنوان اولین مرحله از نظریه تصمیم‌گیری بحران ارتباط وثیقی با شدت بحران دارد. پاندمی کووید-۱۹ به دلیل ویژگی‌های خاص آن منجر به طی کردن سریع این مرحله توسط ناتو شد. ارزیابی مسئله در پرتوی تهدیدهای امنیتی فراوری ناتو، باعث شد تا این سازمان مداخله سیاستی خود را تنها در ارتباط با ارزش حفظ سلامت عمومی شهروندان کشورهای عضو نبیند و پیامدهایی چندوجهی برای آن قائل شود. در صورتی که اعضای ناتو در سیاستگذاری مقابله با پاندمی ناکام می‌مانند و نمی‌توانستند نیازهای لجستیکی خود را تامین کنند، احتمال بروز پرسش‌هایی در خصوص کارایی و اثربخشی عضویت در این پیمان و مشارکت در تامین نیروهای مسلح آن بالا بود. در ادبیات جریان اصلی اقتصاد سیاسی، این انتظار از دولت‌های دموکراتیک وجود دارد که مدیریت بهتری در موقعیت‌های فاجعه‌بار همچون بلایای طبیعی، قحطی، بیماری‌های همه‌گیر و... از خود به نمایش بگذارند. با این حال پاندمی کرونا، حداقل در ماه‌های آغازین خود، تصاویری از شکست کشورهای لیبرال دموکراتیک را به نمایش گذاشت. در حالی که شهروندان این کشورها حاضر به پیروی از محدودیت‌های اجتماعی نبودند، دولت‌های اقتدارگرا به سرعت از سازوکارهای کنترلی همچون ردیابی مبتلایان و اعمال قرنطینه‌های سراسری بهره بردند تا سرعت انتقال بیماری را کاهش دهند. این امر منجر به افزایش جاذبه دولت‌های اقتدارگرا شد (پیترسون، ۲۰۲۰ و وانگ، ۲۰۲۰). از آنجایی که ناتو این کشورها همچون روسیه و چین را در زمره تهدیدات خود به حساب می‌آورد، به‌سرعت سازوکارهایی برای کاهش این جاذبه و اثبات کارآمدی کشورهای عضو تدارک دید.

در مرحله دوم، چگونگی واکنش به بحران، ناتو از خود نوعی نوآوری نهادی نشان داد. در ادبیات علوم سیاسی، نگاه مثبتی به مداخله نظامیان در سیاستگذاری و امور روزمره حکومت وجود ندارد و عدم مداخله ارتش در سیاست به‌عنوان ارزشی دموکراتیک به رسمیت شناخته می‌شود (بروکر، ۲۰۰۰). ناتو در هنگام طراحی و اجرای مداخله سیاستی خود توجه بسیاری داشت که استقلال دولت‌های دموکراتیک عضو خود را خدشه‌دار نکند. از این رو سبک مداخله‌ای هوشمند و تسهیل‌گرانه را تدارک دید که در آن دولت‌ها به صورت کامل اختیارات سیاستگذاری سلامت خود را حفظ کردند اما در عین حال از پژوهش‌های علمی و توان تدارکاتی و لجستیکی نیروهای ناتو برای پوشش ضعف‌های خود استفاده کردند.

مرحله سوم نظریه تصمیم‌گیری بحران به ارزیابی پاسخ مربوط می‌شود. گزینه بدیل ناتو در مقابله با پاندمی کرونا، پایان بخشیدن به اقدامات خود بود. اما ترکیبی از عوامل مانند به اتمام نرسیدن پاندمی کرونا و آغاز جنگ روسیه و اوکراین منجر به آن شد که نه تنها ناتو به اقدامات خود در مقابله با پاندمی ادامه دهد، بلکه هم‌افزایی با دیگر نهادهای بین‌المللی، با محوریت اتحادیه اروپا، را شروع کند. در این وضعیت، مقابله ناتو با پاندمی بیش از پیش ماهیتی امنیتی به خود گرفته و صرفاً مداخله‌ای تسهیل‌گرانه با هدف بهبود سلامت عمومی شهروندان نیست.

نتیجه‌گیری

در طول دوره پاندمی تمرکز ناتو روی بازدارندگی دفاعی موثر تداوم یافته اما بخشی از توان اعضای این پیمان نیز صرف مهار پاندمی شده است. با این حال هیچ نشانه‌ای از فرارفتن از نقش دفاعی-امنیتی ناتو در بحران پاندمی دیده نمی‌شود و اموراتی نظیر تولید اختصاصی واکسن در هیچ یک از اسناد مشاهده نشد. در طول دوره پاندمی، مهم‌ترین دستور کار ناتو ممانعت از تبدیل بحران بهداشتی به یک بحران امنیتی بوده است. (ناتو، ۲۰۲۰)

ناتو با هماهنگی سازمان ملل، اتحادیه اروپا و ۱۸ کشور عضو، در طول دوره پاندمی بیش از ۱۵۰۰ تن بار اعم از ونتیلاتور، ماسک، تجهیزات پزشکی و چادر را به کشورهای مختلف عضو پیمان جابه‌جا و نیم میلیون نفر از نیروهای نظامی خود را صرف پشتیبانی از شبکه بهداشتی کشورهای عضو کرده است. این نیروها تا نیمه اول ۲۰۲۰ در قالب تلاش‌های غیرنظامی به ساخت بیمارستان‌های صحرايي، انجام آزمایشات، حمل‌ونقل بیماران، توزیع تجهیزات پزشکی، بازگرداندن افراد به کشورهای خود، کمک به ضدعفونی کردن محیط، در دسترس قرار دادن آزمایشگاه‌ها، امکان‌پذیر ساختن قرنطینه، ایجاد مراکز تریاژ و حمایت از امنیت مرزی در سراسر اتحاد اقدام کرد (ناتو، ۲۰۲۰). ناتو در طول دوره پاندمی بخشی از عملیات دفاعی-امنیتی خود را که با همکاری ارتش ایالات متحده آمریکا یا سایر شرکای استراتژیک بوده، کاهش داده است. این کاهش اصل ماموریت دفاعی-امنیتی ناتو را تحت‌الشعاع قرار نداده اما آن را کم‌رنگ کرده است. در عوض این نیروی نظامی سعی کرده با تخصیص بودجه، لجستیک و نیروهای مادر خود، پشتیبانی کاملی از بخش بهداشت انجام دهد. عملکرد ناتو در دوره پاندمی از این حیث حائز نوآوری نهادی است که به این واقعیت توجه شود که این سازمان با تمرکز روی بحران و استفاده از مدیریت بحران هم به

عنوان بخشی از یک شبکه به ایفای نقش در مهار بحران پاندمی پرداخته و هم خود به ایجاد شبکه‌های مورد نیاز جهت تسریع در تدوین سیاست، اجرای آن، تبادل امکانات و ارسال نیرو پرداخته است. استفاده از ظرفیت موجود برای ایجاد یک شبکه هوایی حمل‌ونقل بار با هواپیماهای تجاری و نظامی باری در همین راستا قابل اشاره است. شبکه‌های ایجادشده توسط ناتو محدود به اعضا بوده و به ورای مرزهای پیمان تسری پیدا نمی‌کند یعنی وجهی جهانشمول یا خارج از قاعده و آنارشیک پیدا نکرده و در راستای ماموریت قانونی ناتو بوده است. تداوم ماموریت در افغانستان، کوزوو و عراق بدون تغییر در روند کلی انجام آن ادامه یافته است. اغلب مانورها با آمریکا، کانادا و اعضای پیمان اجرایی شده و مسائل مدنظر تا حد امکان پیگیری شده؛ هرچند گاهاً از تعداد نیروها کاسته شده یا برخی ماموریت‌ها کنسل شده و حفاظت از پرسنل و افراد عادی جانشین آن شده است. ناتو همچنان تعهد خود برای تامین امنیت ۱ میلیارد نفر شهروندان کشورهای عضو ناتو را به جد دنبال می‌کند. برای ناتو ثابت شده است که کووید-۱۹ نه یک ویروس دست‌ساز در آزمایشگاه که یک بیماری مشترک میان انسان و حیوان است و بررسی توالی ژنی این ویروس شائبه ورود به یک جنگ بیولوژیک را برطرف می‌کند. بنابراین نیروهای نظامی به سیاق وظایف محوله قانونی خود، بخش اساسی واکنش به این بحران بوده و تا پایان این پاندمی حمایت خود را از تلاش‌های غیرنظامی برای پایان دادن به بیماری ادامه خواهند داد. کاری که در راستای دفاع از سلامت شهروندان است. تداوم سرمایه‌گذاری در بخش دفاعی نه به قیمت سلامت عمومی که برای حفظ امنیت ۱ میلیارد نفر جمعیت و نیز ملت‌های آنها سیاست ناتو در دوره پاندمی بوده است.

منابع

- موذنی، بهزاد (۱۳۹۹). بیمارستان های ارتش در اختیار بیماران کرونایی قرار گرفت، خبرگزاری ایرنا، ۱۷ آبان ۱۳۹۹.
- سیاری، حبیب‌الله (۱۴۰۰). تشریح اقدامات ارتش برای کمک به مردم در مقابله با بیماری کرونا، روزنامه دنیای اقتصاد، ۲۱ مرداد ۱۴۰۰
- حیدری، کیومرث (۱۴۰۰). ساخت ۱۲ بیمارستان تخصصی و فوق تخصصی ارتش در دوران کرونا در کشور، خبرگزاری صداوسیما، ۲۷ بهمن ۱۴۰۰
- لطفیان، سعیده (۱۳۸۸). مداخله نظامیان در سیاست خاورمیانه، سیاست، ۳۹ (۴)، ۲۲۵-۲۵۰
- Al-Marashi, Ibrahim, Causevic, Amar (2020), NATO and Collective O and Collective Envir e Environmental Security in the MEN onmental Security in the MENA: From the Cold War to Covid-19, *Journal of Strategic Security*, Vol. 13, No. 4
- Arcala Hall R (2008) Civil-military cooperation in international disaster response: The Japanese self-defence forces' deployment in Aceh, Indonesia. *The Korean Journal of Defense Analysis* 20(4): 383-400
- Armitage RL and Nye JS (2008) *Implementing Smart Power: Setting an Agenda for National Security Reform*. Washington, DC: Center for Strategic and International Studies.
- Barrie, Douglas, Childs, Nick, McGerty, Fenella (2020), Defence spending and plans: will the pandemic take its toll?, IISS Military Balance Blog, 1st April 2020

- Bjola, Corneliu, Manor, Ilan (2020), NATO's Digital Public Diplomacy During the Covid-19 Pandemic, *Turkish Policy Quarterly*, 4th September 2020
- Broker, Paul (2000), *Non-Democratic Regimes: Theory, Government and Politics (Comparative Government and Politics)*, London: Palgrave
- De Maio, Giovanna (2020), NATO's response to COVID-19: Lessons for resilience and readiness, Washington: Brookings
- Dobbins, James (2019), Is NATO Brain Dead?, *The Rand Blog*, Rand Corporation
- Enache, Petre-Răzvan, Andrei, Nistor (2020), IMPLICAȚIILE PANDEMIEI PROVOCATĂ DE COVID-19 ASUPRA POLITICII NATO, *Buletinul Universității Naționale de Apărare*, Issue 2
- Etkin D, McBey K and Trollope C (2011) The military and disaster management: A Canadian perspective on the issue. Available at: www.crlhnet.ca/sites/default/files/library/Etkin.pdf (accessed 25 May 2014).
- European Union (2022), 2021 StratCom activity report - Strategic Communication Task Forces and Information Analysis Division, 24th March 2022
- European Union (2022), EU-NATO Cooperation factsheet, 26th March 2022
- Forces (2021), COVID: How The Military's Been Involved In Fighting Coronavirus, *Forces Net*, 18th February 2021
- Gad, Mohamed, Kazibwe, J, Quirk, E, Gheorghe, A, Homan, Z, Bricknell, M (2021), Civil-military cooperation in the early response to the COVID-19 pandemic in six European countries, *BMJ Mil Health*, Volume 167, Issue 4
- Gibson-Fall, Fawzia (2021), Military responses to COVID-19, emerging trends in global civil-military engagements, *Review of International Studies*, Volume 47, Issue 2
- Giegerich, Bastian, McGerty, Fenella (2020), The future of European defence spending in a post-COVID world, *IISS Podcast*, Episode 44, 22nd June 2020
- Giuffrida, Angela, Roth, Andrew (2020), Moscow's motives questioned over coronavirus aid shipment to Italy, 27th April 2020, *Guardian*
- Futamura M, Hobson C and Turner N (2011) Natural disasters and human security. Available at: unu.edu/publications/articles/natural-disasters-and-human-security.html (accessed 29 May 2014).
- Hamilton, Daniel S (2022), One Plus Four: What NATO's New Strategic Concept Should Say and How to Achieve It, *Orbis*, Volume 66, Issue 1
- Huntington, Samuel P. *The Soldier and the State: The Theory and Practice of CivilMilitary Relations*. New York: Belknap Press, 2008 (Originally by Random House, 1957)

- IISS (2020), Exercise Defender 20: reinforcing what, exactly?, IISS Military Balance Blog, 27th March 2020
- Iliev, Andrej, Taneski, Nenad (2021), NATO AND EU ROLE IN DEALING WITH COVID-19, *SECURITY DIALOGUES*, Vol. 12, No. 2
- Janowitz, Morris. The Political Soldier: A Social and Political Portrait. Glencoe, IL: the Free Press, 1960
- Kalkman, Jori Pascal (2021), Military crisis responses to COVID-19, *Journal of Contingencies and Crisis Management*, Volume. 29, Issue 1, March 2021
- Khorram-Manesh, Amir, Mortelmans, Luc J, Robinson, Yohan, Burkle, Frederick M, Goniewicz, Krzysztof (2022), Civilian-Military Collaboration before and during COVID-19 Pandemic—A Systematic Review and a Pilot Survey among Practitioners, *Sustainability*, Volume 14, Issue 2
- Kowitz, Stefan (2021), The NATO response to the COVID-19 pandemic – Interview with Brigadier Stefan Kowitz, *Worldwide Military Medicine*, September 22nd 2021
- Laksmana EA (2010) The Indonesian Defence Forces and Disaster Relief: Potential Pitfalls and Challenges. Singapore: S. Rajaratnam School of International Studies.
- Lei, Zhao (2020), PLA sends medical aid to neighbors, 25th April 2020, *China Daily*
- Lowenthal, Abraham F. “Review: Armies and Politics in Latin America,” *World Politics*. Vol. 27, N. 1. October 1974, pp. 107-130.
- Lucarelli, Sonia, Marrone, Alessandro, Moro, Francesco N (2022), *Pandemics and International Security: The Outlook for NATO*, Roma: Istituto Affari Internazionali
- Lundquist, Edward (2021), NATO Learns Lessons from COVID-19 Crisis, *National Defense Magazine*, August 30th 2021
- Macron, Emmanuel (2019), Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead, *Economist*, Nov 7th 2019
- Malešič, Marjan (2015), The impact of military engagement in disaster management on civil–military relations, *Current Sociology*, Vol. 63(7) 980–998
- Marret JL (2009) Civil–military relations in disaster response. In: Steets J and Hamilton DS (eds) *Humanitarian Assistance: Improving U.S.–European Cooperation*. Baltimore: Center for Transatlantic Relations, Johns Hopkins University, pp. 339–358.
- Michnik, Wojciech (2021), Vaccinating the Alliance? The Impact of the COVID-19 Pandemic on NATO and Transatlantic Security, *Global security in the time of the pandemic*, edited by Artur Gruszczak, Kraków: Instytut Studiów Strategicznych

- Missiroli, Antonio, Rühle, Michael (2021), The Pandemic and the Military: EU and NATO Between Resilience and Total Defence, *European Foreign Affairs Review*, Volume 26, Issue 2
- NATO (2010), Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization, November 2010, Brussels: NATO
- NATO (2019), factsheet Key NATO and Allied exercises in 2019, February 2019
- NATO (2020), factsheet no. 200401 NATO's Response to the COVID-19 Pandemic, 14th April 2020
- NATO (2020), factsheet Russia's Top Five Myths about NATO & COVID-19, April 2020
- NATO (2020), Declaration by NATO Foreign Ministers, 2nd April 2020
- NATO (2020), Statement by the North Atlantic Council concerning malicious cyber activities, 3rd June 2020
- NATO (2020), Fifth progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by EU and NATO Councils on 6 December 2016 and 5 December 2017, 16th June 2020
- NATO (2020), NATO's approach to countering disinformation: a focus on COVID-19, 17th July 2020
- NATO (2020), factsheet NATO's Response to the COVID-19 Pandemic, November 2020
- NATO (2021), factsheet no.2103 NATO's Response to the COVID-19 Pandemic, March 2021
- NATO (2021), factsheet Key NATO and Allied exercises in 2021, March 2021
- SHAPE Public Affairs Office (2020), Exercise DEFENDER-Europe 20 Announcement - COVID-19 implications, 17th March 2020
- Peterson, German (2020), Democracy, Authoritarianism, and COVID-19 Pandemic Management: The Case of SARS-CoV-2 Testing, ITESO working paper, July 2020
- Pinch F (2003) Recent trends in military sociology in Canada. In: Callaghan J and Kernic F (eds) *Armed Forces and International Security: Global Trends and Issues*. Münster: LIT, pp. 81–92.
- Pothier, Fabrice, Vershbow, Alexander (2017), *NATO and Trump: The Case for a New Transatlantic Bargain*, Washington: Atlantic Council
- Pring, Edward T, Malietzis, George, Kendall, Simon W.H., Jenkins, John T., Athanasiou, Thanos (2021), Crisis management for surgical teams and their leaders, lessons from the COVID-19 pandemic; A structured approach to developing resilience or natural organisational responses, *International Journal of Surgery*, Volume 91, July 2021

- Rittimann, Olivier (2020), *NATO and the COVID-19 emergency: actions and lessons*, Roma: NATO Defense College
- Svárovský, Martin, Janda, Jakub, Víchová, Veronika, Gurney, Joey, Kröger, Sami (2019), *Handbook on countering Russian and Chinese interference in Europe*, Prague: European Values Center for Security Policy
- Sweeny, Kate (2008), Crisis Decision Theory: Decisions in the Face of Negative Events, *Psychological Bulletin*, Vol. 134, No. 1, 61–76
- Tritten TJ (2013) When disaster strikes, US military assets often key to relief efforts. Stars and Stripes. Available at: www.stripes.com/news (accessed 20 June 2014).
- Wang, Andy (2020), Authoritarianism in the Time of COVID, *Harvard International Review*, 23rd May 2020
- Willa, Rafal, Olszanecka, Natalia (2021), NATO: building a security community in the face of Covid-19 pandemic, *European Research Studies Journal*, 24(s1)
- Winter, Lisa (2020), Chinese Officials Blame US Army for Coronavirus, *The Scientist*, March 13, 2020